

i kristen reflektion — om vi därigenom inte förnekar dess judiskhet.

Att jag rekommenderar boken, och är tilltalad av dess svar, betyder inte att jag anser den vara invändningsfri. Betoningen av kvinnlig omsorg väcker frågan: utgår Raphael från och befäster patriarkala stereotyper? Själv bemöter hon detta främst med att betona att det «kvinnliga» inte är biologiskt givet utan också kan utövas av män, samt med tanken på omsorg som motstånd. Räcker det? Å andra sidan: vad är alternativet när det gäller just Gud och Auschwitz?

En annan fråga som boken väckt är om Raphael — eller vem det vara månde — får använda andras ner-tecknade minnen i sina egna projekt som den andre kanske inte velat vara del i. Överlevare har invänt att allt de mötte i Auschwitz var hunger, törst och köld.

Så kan vi fortsätta ställa frågor utifrån *The Female Face* om allt från historisk metod till Guds existens. Raphael diskuterar fortlöpande med möjliga och faktiska kritiker, så att läsaren inbjuds till fortsatt reflektion. Därigenom blir *The Female Face* ett tydligt inlägg i ett samtal, som besvarar viktiga frågor och väcker nya. Därför hoppas jag denna bok får många läsare.

Hanna Stenström

James D.G. Dunn: *Jesus Remembered (Christianity in the Making, vol. 1), 1 019 sid. Eerdmans, Grand Rapids 2003.*

Denna bok är nr 1 i serien «Christianity in the Making», där Dunn i tre volymer vill beskriva kristendomens första 120 år, och den blev det arbete med vilket han avslutade sin akademiska bana som professor i Durham och sitt år som President i Studiorum Novi Testamenti Societas. I den första av bokens fem delar, «Faith and the Historical Jesus», tecknar förf. jesusforskningens historia och metodproblem i sex kapitel (9–136), för att sedan i «From the Gospels to Jesus» (137–336) gå igenom källorna och den historiska kontexten, och slutligen i kap. 10 sammanfatta de föregående 300 sidornas resonemang om detta och den historiska metoden.

Det mest notabla av Duns ställningstaganden i denna inledande metoddel är hans resoluta hävdande av jesustraditionens muntliga karaktär. Evangelierna skall inte ses som ett slags textlig motsvarighet till en arkeologisk *tell*, där varje skikt bygger på och förändrar det närmast föregående. Denna standardidé från 1900-talets jesusforskning innebär att vi skulle ha ett stort antal tolkande och vanställande filter mellan oss och den ursprungliga händelsen eller utsagan, vil-

ket skulle göra Jesus så gott som oåtkomlig för historisk kunskap. Men den bilden bygger på en grundlig missuppfattning om hur muntlig tradition fungerar. Där står varje «performance» av traditionen, formad av minnet hos dem som upplevde händelsen, i stort sett lika nära ursprunget. Och Dunn menar att vi i de tre första evangelierna på det hela taget kommer ganska nära «the original impact», dvs. intrycket av Jesu egen person. Det formulerade minnet av Jesus startade nämligen omedelbart, i hörandets stund, och fasthölls av en engagerad grupp människor som var Jesu «lärjungar» i kvalificerad mening. Och i den hängivna muntliga traditionsprocessen finns både kontrollerad fasthet i återgivandet av kärnan, det viktiga Jesusordet, och variabilitet i detaljer och i den narrativa inramningen.

För svenska exegeter skapar Duns muntlighetso-rienterade perspektiv onekligen igenkännandets snarare än nyhetens glädje: detta påminner ju om vad man kallar «svensk traditionshistorisk syn» som funnits i ett halvt sekel. Dock är för Dunn traditionsprocessen fortfarande anonym, kollektiv och okontrollerad, och man saknar en diskussion av den centrala idén hos Gerhardsson, nämligen memoreringens roll i processen, som också vidareutvecklats av Byrskog (2000 och senare). Detta tillsammans med att Dunn trots sitt betonande av traditionsprocessens muntlighet ändå inte vill avstå från tvåkällshypotesen eller idén om en rejäl redaktionell bearbetning av traditionsmaterialen, ger intrycket av ett påbörjat men inte fullbordat uppbrott från det föregående seklets stelbenta källanalytiska synsätt.

Efter de inledande tio kapitlen är scenen iordningställd för den drygt 400 sidor långa, välinformerade och lärorika framställningen av Jesu verksamhet och syften i resten av boken. Efter en inledande diskussion av varför en historisk framställning av Jesus måste börja med Johannes Döparen och inte i krubban i Betlehem (kap. 11), placerar Dunn sitt kap. 12 om Guds Rike i Jesu förkunnelse som en portal till allt man kan och bör säga om vad Jesus gjorde och ville. Denna 100 sidor grundliga behandling av frågan om gudsriket innebär leder vidare till frågan för vem Jesus avsåg budskapet om gudsherraväldet (kap. 13) och vad ett accepterande av det innebar (= lärjungaskap, kap. 14).

Del IV om Jesu självförståelse delas mellan ett kapitel om hur andra uppfattade Jesu roll (kap. 15) och hur han själv såg sin roll i Riket (kap. 16), vilket i sin tur är en fråga som bara kan besvaras om man vet hur han såg på sin egen död (kap. 17). Detta svär mot metodkapitlens upprepade påstående att historisk forskning bara kan komma fram till «Jesus remembered» och inte till Jesus själv, men bekräftar att praktiken ibland är bättre än teorin, även inom vetenskapen. Till skillnad från John P. Meier (*A Marginal Jew*,

1991–2001) och med bättre skäl menar Dunn att en diskussion av berättelserna om den tomma graven och mötena med den Uppståndne både kan och bör behandlas i en historisk undersökning av Jesus. Hans slutsats av den analysen (kap. 18) är att upphovet till dessa traditioner troligen är att något hände med Jesus själv, snarare än (bara) i lärjungarnas inre (876).

Vad blir då Duns slutliga bild av Jesus? Hans «New Perspective on the Jesus Tradition» (motsvarande det «New Perspective on Paul») som Dunn varit med om att formulera) så som man finner det sammanfattat på sid. 885–890, är trots allt ganska likt den bild som framställdes av exv. Günter Bornkamm i hans bok *Jesus von Nazareth* för nästan femtio år sedan: Jesus är en person som inte gör anspråk på någon messiansk titel, men som ser sig själv som Guds talesman och agent i den av gudsríkets närhet präglade yttersta tiden, en person vars budskap Israels folk skall tro på och handla efter. Han tillmätte kanske eller kanske inte sin död någon sonande betydelse, men räknade med att Gud skulle bekräfta och upprätta honom på andra sidan döden, som han gick emot med öppna ögon. Han hade en gemenskap omkring sig, men ville inte skapa en kyrka. Hans bild av gudsríket och av sig själv kunde inte formuleras i vare sig det första eller det tjugoförsta århundradets prosa, utan uttrycktes helt i ett metaforiskt, antydande bildspråk, där inte ens alla bilder tillsammans utgör en «grand narrative».

Bokens fördel är att muntlighetsperspektivet verkligen används i de konkreta texttolkningarna och traditionshistoriska resonemangen och att den genomsyras av en historikers tilltro till att källmaterialet ger kontakt med en verklig person och inte bara en textvärld. Svagheten ligger i dess inte färdigarbetade blandning av djärva nydaningar och konventionell vetenskaplig ortodoxi i både metodiskt och innehållsligt avseende. Sammanfattningsvis får den ändå bedömas som ett verkligt läsvärt arbete och ett steg framåt i en viktig historiografisk genre.

Bengt Holmberg

Birgitta Laghé: »Den Evangeliska Mariavägen till enhet«. *En studie av Paulina Mariadotters spiritualitet (Bibliotheca Theologiae Practicae 73)*. 280 sid. Artos, Skellefteå 2004.

Birgitta Laghés doktorsavhandling i kyrkovetenskap vid Uppsala universitet förtjänar uppmärksamhet ur flera aspekter. Hennes diskreta men tydliga teori-användning är föredömlig. Här finns inget av de kompendier över inläst teori- och metodlitteratur, som numera tynger så många historiska avhandlingar. Istället koncentrerar sig förf. på de teoretiska ramar som

verkligen används och fungerar i avhandlingen. Hon anknyter till Alf Hårdelins spiritualitetsdefinition, där teologiskt lärande, kyrklig praxis och historisk och social situation bestämmer det andliga liv, i vilket kristna människor gestaltar sin tro, men avvisar ett tänkt motsatsförhållande mellan spiritualitetsforskning och fromhetsforskning. Genom att fokusera på personen gör hon tydligt att relationen mellan Gud och människa handlar om en erfaren verklighet — en intrinsikal religiositet. Andra teoretiska ramar är Antoon Geels definition av mystik erfarenhet och Niels Christian Hvidts teori om profetia. Från Kajsa Ahlstrand har Birgitta Laghé hämtat och ytterligare utvecklat distinktionen mellan den lilla och den stora traditionen, där den stora traditionen «traderas av religiösa specialister, har en skriftlig kanon och bestämda kultplatser», medan den lilla växer fram i vardagen, «förs vidare av ickespecialister och utövas i hemmen och på andra platser där människor möts». Poängen är att även den lilla traditionen influerar den stora, men den lilla undersöks här först, eftersom den behöver mejslas ut «utan att den kvävs av den stora traditionens tolkningsföreträde». Det är en metodisk fördel. Dessa distinktioner blir särskilt intressanta i arbetet med att formulera regel, konstitution och ordning för avläggande av löften.

Avhandlingens uppgift bestäms som att undersöka betydelsen av mystik och profetisk erfarenhet för Paulina Mariadotters spiritualitet, sambandet mellan spiritualiteten och framväxten av en «liten» tradition, hur ordenslivets grundprinciper levde vidare i en evangelisk-luthersk tradition, samt hur den «lilla traditionen» står i dialektiskt samspel med den «stora». Uppgiften är viktig, intresseväckande, och väl genomförd.

Gunvor Norrman/Paulina Mariadotter (1903–85) ägnade sig i 45 år åt att bygga upp och konsolidera Mariadötrarna av Den Evangeliska Mariavägen till enhet. I jämförelse med övriga systragemenskaper i Svenska kyrkan är det den enda som vunnit större anslutning. Kongregationens andliga rötter ligger i Oxfordgrupprörelsen. Här kunde förf. tydligare gjort klart att det faktiskt är genom att bryta med Oxfordgruppen och bygga upp en ny, gruppinspirerad gemenskap, där särskilt delningen, «sharing», spelar en stor roll, som Paulina Mariadotter förverkligar sin kallelse. Till Frank Buchmans efterkrigsprogram för Moral Re-Armament genom förvandlade demokratier förhåller hon sig relativt sval, med koncentration på en mera kristocentrisk linje, där Oswald Chambers betraktelser spelar en kontinuerligt viktig roll. Det blir därför lite för enkelt när förf. skriver att «vad Frank Buchman förverkligade på ett makroplan förverkligade Paulina Mariadotter på ett mikroplan».

Avhandlingen är föredömligt disponerad. Genom att inledningen följs av ett längre kapitel om huvudper-